

Filipová, Helena

Lužické překlady Bible

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 1998, vol. 47, iss. X1, pp. 118-119

ISBN 80-210-1830-5

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103196>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

tu freudismus, ale více místa by se mělo věnovat intuitivismu, New Criticismu, ruské formální škole, strukturalismu českému, francouzskému a americkému, sémiotice, fenomenologii, hermeneutice a dekonstrukci). Příruče by také sloužil jmenný a snad i věcný rejstřík nebo stručný slovník ukrajinských literárněvědných pojmů, například ve srovnání s pojmy ruskými nebo anglickými či německými.

Práce M. Najenka je svého druhu průkopnická a je dobrým zdrojem informací pro ukrajinského i cizího ukrajinistu; po faktografické a „mapovací“ fázi by však měla brzy přijít fáze kritičtější a analytická, která by děl v literární vědě na Ukrajině včera i dnes hlouběji začlenila do světových struktur, aniž by se ve svém delimitačním úsilí vzdávala úzkého historického sepětí s ruskou literární vědou.

Ivo Pospíšil

LUŽICKÉ PŘEKLADY BIBLIE

Lewaszkiwicz, T.: *Luzyckie przekłady Biblii*. Przewodnik bibliograficzny, Warszawa 1995, 181 s.

Vývoj jazyka a literatury Lužických Srbů tvoří svébytný komplex, na jehož pozadí je možno sledovat neúnavný zápas nejmenšího slovanského národa o přiznání kulturní i duchovní autonomie v rámci německého státu. V tomto kontextu se nezdávka setkáváme s jevem, kdy literatura supluje i ostatní složky kulturního a politického života a tak je také nutno chápat jednotlivé projevy národního sebevědomí a soběstačnosti, které mají pro lužický národ nesmírný význam.

Z tohoto faktu vychází i polský sorabista T. Lewaszkiwicz, autor několika studií o roli liturgických překladů ve slovanském prostředí a jazykových aspektech lužickosrbského překladu bible. V dané práci autor zúročil výsledky namáhavé badatelské práce, kterou v r. 1991 podpořila i Matice Srbská udělením stipendia pro studium pramenů v archivu Srbského institutu v Budyšině.

Podrobné zmapování historie všech překladů bible doplněných seznamem sekundární literatury umožnilo polskému badateli nejen shromáždit obsáhlý materiál, ale i zachytit podstatnou část literárních a kulturních dějin Lužických Srbů včetně specifických rysů vývoje jejich písemnictví (existence dvou jazykových celků — hornolužického a dolnolužického — zkomplikovaná dále katolickou a protestantskou jazykovou variantou hornolužické srbštiny).

Překlad bible a jeho význam lze vnímat a hodnotit ze tří hledisek. V první řadě je tato literární kulturní památka dokladem vzrávání obou lužickosrbských jazyků a postupného sjednocování katolické a protestantské varianty směrem k modernímu jazyku (a autor názorně ukazuje, jak obtížný proces to byl). Lužická bible hraje důležitou roli i jako téměř jediný literární doklad až do 18. století, vyjma některých textů právního charakteru (např. Budyska přísaha, 1532). Tento fakt rovněž názorně ilustruje těsnou spjatost vývoje literatury a jazyka. Třetím a neméně důležitým aspektem významu lužické bible je skutečnost, že historie překladů obou částí Písma věrně odráží historii lužickosrbského národa, jeho údobí rozkvětu, provázené čerpáním naděje a podpory od okolního slovanského světa, i četné střety s germánským živlem (sr. Lutherův výrok o nutnosti poněmčení Lužických Srbů a zpochybnění možnosti úspěšného překladu bible).

Kniha je rozdělena do dvou oddílů. V oddílu A autor předkládá chronologii překladů jednotlivých částí (SZ, NZ, evangelia atd.) až po vydání kompletních celků (protestantská bible z roku 1726, katolická bible z roku 1896), oddíl B pak přináší seznam nejdůležitějších pramenů, obsahujících biblické citáty, či jakkoli reagujících na biblické texty a proces jejich překladu. Autor se neomezuje pouhým výčtem faktů; tam, kde to považuje za nutné, navrhuje další cesty a postupy. Za všechny jmenujme alespoň návrh na sestavení slovníku dolnolužického překladu Nového zákona M. Jakubicy z r. 1548, či na ekumenický překlad hornolužického protestantského Písma.

Po stručném úvodu do problematiky (1. kapitola, oddíl A) následuje pojednání o dokladech lužické liturgie v době před vznikem písemnictví, o kterou se zasloužili i někteří němečtí biskupové lužického původu. Podoba prvních doložených lužickosrbských slov je známa z glos

v německých liturgických textech a tak tomu bylo po celý středověk až do vzniku výše zmíněné Budyšínské přísahy. Pro českého čtenáře pak jistě není bez zajímavosti, že na používání a vývoj liturgické terminologie se velkou měrou zasloužila čeština, a to nejen v letech 1319–1635, kdy byla Lužice součástí zemí koruny české. Čeština hrála důležitou roli i ve fázi pozdější, kdy už byla lužická srbsčina na takovém stupni rozvoje, že byla schopna fixovat i obsáhlejší celky. Z českého překladu Písma vycházel i výše zmiňovaný dolnolužický farář M. Jakubica (4. kapitola: Dolnolužické překlady¹). Četnými čechismy v jeho překladu se zabýval i sorabista V. Kyas (*Česká předloha nejstarší lužickosrbské jazykové památky*, *Slavia* 33, 1964, 369–374). Analýza konkrétních jazykových příkladů (texty Jakubicy i jeho pokračovatelů, z nichž vyniká zejména B. Fabricius, považovaný za zakladatele jednotného dolnolužického jazyka), je prostředkem k formování závěrů obecného charakteru: Lewaszkiewicz tak demonstruje vývoj jazyka od vymanění se z domácí dialektické závislosti směrem ke vstřebávání okolních jazykových podnětů a tedy směrem k jednotnému jazyku. Stejným způsobem autor postupuje i v dalších dvou kapitolách, popisujících dějiny hornolužických protestantských a katolických překladů. Pro první má zásadní význam Nový zákon M. Frencla (tiskem v r. 1706), prosazující (bohužel neúspěšně) tzv. analogický pravopis, oprávněný se o češtinu a polštinu. Tuto vskutku zásadní změnu se podařilo realizovat až o více než sto let později známému kulturnímu činiteli J. A. Smolerovi. Překlady hornolužických katolíků, jejichž kompletní bible vyšla až v letech 1966–76, jsou dodnes podnětem k četným filologickým úvahám (rukopisným překladem Starého i Nového zákona H. Světlíka z let 1688–1707 se v poslední době zabýval např. německý sorabista E. Wornar). Po překladu M. Hórniky a J. Lusčanského (1896) pak již zmíníme pouze participaci F. Řezaka na překladu některých menších celků (1899). Pozdější drobné jazykové úpravy (spojené především s redakčními pracemi) již nemají na charakter překladu zásadní vliv.

Druhou část knihy tvoří rozsáhlá bibliografie rozdělená do pěti částí: v první nalezneme seznam sekundární literatury seřazený podle jmen autorů, ve druhé pak seznam převážně časopiseckých publikací, opatřených pouze iniciálami či značkou autora a třetí část obsahuje seznam anonymně publikovaných statí. Část čtvrtá a pátá má doplňující a rozšiřující funkci: nalezneme tam seznam kolektivních prací k dané problematice (většinou slovníkového či čítankového typu) a publikace doplňkové. Veškeré údaje jsou doplněny stručnými i rozsáhlejšími anotacemi. Českého čtenáře jistě zaujme výčet prací českých sorabistů a slavistů, mezi kterými najdeme kromě statí A. Černého i publikace B. Havránka, K. Horálka, M. Lorencové, F. V. Mareše, J. Páty, J. Petra a V. Kyase.

Daná publikace je vhodnou pomůckou pro všechny, kdož se chtějí seznámit s klíčovými momenty historie lužickosrbského jazyka a literatury. Tuto funkci plní především její první část, neobsahující v podstatě žádné nové vědecké poznatky a pohybuující se na úrovni zobecnění dané problematiky, díky němuž však může sloužit i jako učební materiál pro studenty sorabistiky. Druhou část pak jistě ocení všichni sorabisté i slavisté, kteří při hledání nejdůležitějších bibliografických údajů o překladech biblických textů nebudou muset trávit dlouhé hodiny v archívech. Závěrem můžeme pouze dodat, že Matice Srbská své stipendium T. Lewaszkiewiczovi neudělila nadarmo.

Helena Filipová

ŠESTÉ SETKÁNÍ POLONISTŮ

Katedra polonistiky a folkloristiky Ostravské univerzity se stala v listopadu 1997 organizátorkou již šestého setkání českých polonistů. Dva dny v prostorách Ostravské univerzity rokovaly všechny generace, od emeritních profesorů až po doktorandy, o literárně historických, teoretických a kritických problémech polské literatury, o česko-polských vztazích, o jazykovědných otázkách,

¹ 3. kapitola se zabývá dobou reformace, která však na formování spisovných lužických jazyků neměla podstatný vliv.